

قضاوت در اسلام

گست بیست و هفتم
حجت الاسلام و المسلمین عباسعلی عزیزاده

مقدور است و احتمال سوم اینکه بعضی از آن مقدور و بعضی دیگر غیرمقدور می باشد، اما قسم اول معلوم است باید مکلف تماش را انجام دهد کما اینکه قسم دوم انجامش واجب نیست چون تکلیف به مالا یتطاق است اما قسم سوم سه حالت دارد. حالت اول اینکه گفته شود تمام مأمور به باید انجام شود که قطعاً چنین تکلیفی مکلف ندارد.

احتمال دوم اینکه بگوئیم چون بعضی از مأمور به مقدور نیست پس تمام مأموریه نباید انجام شود احتمال سوم قائل به تبعیض شویم بگوئیم آن مقدار از تکلیف که میسور است و مکلف می تواند انجام دهد اتیان نماید و آن بعضی را که قادر نیست نمی تواند انجام دهد چیزی بر او نیست و این معنای اخیر مفاد قاعده است و منظور آن بزرگوار (ص) «فأتوا ما استطعتم» همین است بعداً آن مرحوم بحثی دارد به اینکه آیا منظور از جمله حدیث کل است یا کلی می باشد.

ایشان می فرمایند در صورتی حدیث دلالت بر مقصود می کند که مراد از آن کل باشد اما اگر قائل شویم که مقصود کلی است که دارای افراد متعدد می باشد و مورد سؤال در این حدیث شریف می باشد وافی به مقصود ما نمی باشد.

نهایتاً ایشان می فرمایند ما می توانیم القاء خصوصیت نمائیم و جامع بین آنها را در نظر بگیریم و بگوئیم حدیث شریف شامل هر دو می شود.

مرحوم شیخ اعظم انصاری (ره) معتقد است که این سه روایت شامل هر دو نوع تکلیف می شود در حدیث دیگر نیز راجع به سند آنها ایرادهائی که فوقاً اشاره شد وارد است و نسبت به دلالت آنها مبنی بر دلالتشان بر وجوب میسور اشکالی نیست و شامل کل و کلی می شود این معنی به قدری روشن و واضح است که مرحوم میرزای نائینی (در تقریرات ص ۸۸) می فرماید دلیل این قاعده همین دو روایت اخیر است.

است. معظم له پس از اینکه احتمالات اربعه را نقض و ابرام می فرمایند نهایتاً می فرمایند... و حیث ان نسخ الحدیث مختلفه لیصیر مجعلاً لایمکن الاستدلال به، علاوه بر این نیز می فرمایند تمسک به این حدیث برای اثبات مطلوبیت باقی از تکلیف مستلزم دور محال است که باطل می باشد که در این صورت باید گفت... یکون الحدیث مؤکداً لحکم العقل، و لیس لیه تعمید شرعی.

در پایان این بحث صاحب کتاب شریف انوار

مرحوم شیخ اعظم انصاری (ره) معتقد است که این سه روایت شامل هر دو نوع تکلیف می شود دو حدیث دیگر نیز راجع به سند آنها ایرادهائی که فوقاً اشاره شد وارد است و نسبت به دلالت آنها مبنی بر دلالتشان بر وجوب میسور اشکالی نیست

الاصول می فرمایند که این حدیث شامل تکالیف مستحبه نیز می شود در این صورت فرمایش آن حضرت (ص) «فأتوا» در جامع بین وجوب و استحباب استعمال می شود علیهذا در مورد وجوب اتیان مأمور بقدر استطاعت و وجوباً و در مورد استحباب اتیان مأمور بقدر استطاعت استحباباً می باشد صاحب کتاب شریف القواعد الفقهیه جلد ۴ ص ۱۲۹ در مقام استدلال و بیان این حدیث شریف می فرمایند که کلمه «من» ظاهراً به معنی تبعیض است چون مأمور به نسبت به قدرت مکلف سه حالت دارد یکی اینکه تمام مأمور به را مکلف می تواند انجام دهد دوم اینکه مأمور به تماش غیر

آنچه می خوانید قسمت دوم بحث قاعده میسور است که بخش اول آن در شماره پیشین مابنامه قضاوت به چاپ رسید. همانطور که آمد معنای قاعده این است که هرگاه انجام تکلیفی برای مکلف مشکل باشد یا نتواند به طور کامل انجام دهد، انجام آن به طور کلی ساقط نمی شود بلکه آن اندازه که ممکن و مقدور است باید انجام دهد. همچنین روایاتی از پیامبر اکرم (ص)، حضرت علی (ع) به همراه نقل قولهایی از ملامادی نراقی، آیت الله بجنوردی و کسانی دیگر طرح شد. ادامه بحث را پی می گیریم.

همین طور هم نسبت به دلالت این احادیث بویژه حدیث منسوب به نبی اکرم اسلام (ص) نیز زیاد بحث شده اگرچه فقهاء بویژه صاحب کتاب شریف عوائد و قواعد فقهیه بحثهای جامعی نموده اند ولی بنظر می رسد صاحب کتاب شریف انوار الاصول ضمن اینکه خلاصه است صریحتر و روشن تر وافی به مقصود می باشد. معظم له در حدیث منسوب به پیغمبر بزرگ اسلام چهار احتمال را بیان می فرمایند...

اول اینکه کلمه «من» تبعیضیه به حسب اجزاء باشد که در این صورت باید این گونه معنی کنیم... اذ امرتکم بشی فأتوا من اجزائه ما استطعتم. که مطلوب ما در مقام اتیان اجزاء بقدر استطاعت و قدرت می باشد. دوم اینکه «من» تبعیضیه به حسب افراد باشد که در این صورت باید چنین گفت... اذ امرتکم بشی فأتوا من افراد ما استطعتم، مانند حج مثلاً و روزه ماه رمضان. که البته این از مورد بحث ما خارج است.

احتمال سوم اینکه کلمه «من» متعددی بمعنی «با» باشد که در این صورت باید بگوئیم معنی چنین میشود اذ امرتکم بشی فأتوا بالعمل ما استطعتم که ناظر به تکرار عمل و افراد می شود. احتمال چهارم اینکه کلمه «من» بیابند و کلمه «ما» موصوله باشد که باید چنین معنی نمود... اذ امرتکم بطبیعة فاتوا ما استطعتم من افرادها که این احتمال خیلی بعید